

TALABALARDA KASBIY MOTIVATSIYANI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Fazliddin Abdunabievich Abdurazakov
Navoiy innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada talabalarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishning psixologik xususiyatlari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Kasbiy motivatsiya shaxsning tanlagan kasbiga nisbatan barqaror qiziqishi, kasbiy maqsadlarni anglash, faoliyat mazmunini shaxsiy qadriyatlar bilan bog'lash, o'z imkoniyatlariga ishonch hamda kasbiy rivojlanishga tayyorlikni birlashtiruvchi murakkab psixologik tizim sifatida talqin etiladi. Maqolada ichki va tashqi motivatsiya, kasbiy identifikatsiya, o'zini samarali deb bilish, muvaffaqiyatga intilish, refleksiya, maqsad qo'yish, o'quv muhitining motivatsion imkoniyatlari, pedagogik qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy ta'sir omillari o'rtasidagi bog'lanishlar yoritilgan. Shuningdek, talabalarda kasbiy motivatsiyaning pasayishiga olib keluvchi omillar, motivatsion nomuvofiqlik, kasb tanlashdagi tasodifiylik, tashqi rag'batga haddan tashqari qaramlik va kasbiy istiqbolning noaniqligi tahlil qilinadi. Kasbiy motivatsiyani rivojlantirish uchun amaliy faoliyat bilan erta tanishtirish, kompetensiyaga asoslangan topshiriqlar, mentorlik, refleksiv suhbatlar, real kasbiy vaziyatlarni modellashtirish va individual rivojlanish trajektoriyasidan foydalanish taklif etiladi.

Kalit so'zlar: kasbiy motivatsiya, talaba, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, kasbiy identifikatsiya, o'zini samarali deb bilish, maqsad qo'yish, refleksiya, kasbiy rivojlanish, ta'lim muhiti.

ABSTRACT

This article examines the psychological characteristics of developing professional motivation among university students. Professional motivation is interpreted as an integrated psychological system that combines stable interest in the chosen profession, awareness of professional goals, connection of professional activity with personal values, self-efficacy, and readiness for continuous development. The paper analyzes intrinsic and

extrinsic motivation, professional identity, achievement orientation, reflection, goal setting, perceived competence, the motivational potential of the learning environment, pedagogical support, and social influences. Particular attention is paid to factors that weaken professional motivation, including accidental career choice, motivational mismatch, excessive dependence on external rewards, uncertainty about employment prospects, and a lack of meaningful contact with real professional activity. Practical mechanisms for strengthening professional motivation are proposed, including early professional immersion, competence-based tasks, mentoring, reflective practices, modeling of authentic professional situations, and individualized development trajectories.

Keywords: professional motivation, student, intrinsic motivation, extrinsic motivation, professional identity, self-efficacy, goal setting, reflection, professional development, learning environment.

KIRISH

Oliy ta'lim tizimining samaradorligi faqat talabaning muayyan fanlarni o'zlashtirishi yoki nazariy bilimlar hajmi bilan belgilanmaydi. Talaba tanlagan kasbining mazmunini anglamasa, kelajakdagi kasbiy faoliyatini o'z hayotiy maqsadlari bilan bog'lamasa va mutaxassis sifatida rivojlanish zaruratini ichki ehtiyoj darajasida qabul qilmasa, hatto yuqori akademik ko'rsatkichlar ham barqaror kasbiy kompetentlikka aylanishi qiyin. Shu sababli kasbiy motivatsiya oliy ta'limdagi psixologik va pedagogik jarayonlarning markaziy omillaridan biri hisoblanadi. U talabaning o'qishga munosabati, topshiriqlarni bajarish sifati, mustaqil izlanishga tayyorligi, murakkab vaziyatlarda qat'iyat ko'rsatishi va kasbiy o'zini rivojlantirish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Kasbiy motivatsiya bir martalik qaror yoki kasbga nisbatan oddiy qiziqish bilan cheklanmaydi. U talabaning kasbiy maqsadlarini qanchalik aniq tasavvur qilishi, o'qish jarayonida mazmun topishi, o'z imkoniyatlarini real baholashi, muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarni qanday talqin qilishi, kelajakdagi kasbiy rolni qabul qilishi hamda kasbiy faoliyatni shaxsiy qadriyatlar bilan uyg'unlashtira olishiga bog'liq. Bu jarayon dinamik bo'lib, talabaning birinchi kursdagi motivatsion holati yuqori kurslarda keskin o'zgarishi mumkin. Dastlab kasbning ijtimoiy nufuzi yoki ota-ona istagi bilan shakllangan tashqi motivlar keyinchalik kasb mazmuni bilan real tanishuv natijasida ichki motivlarga aylanishi yoki aksincha, kutilmalar tasdiqlanmasa, pasayib ketishi mumkin.

Talabalarda kasbiy motivatsiyani shakllantirish masalasi bugungi sharoitda ayniqsa muhimdir. Mehnat bozorining tez o'zgarishi, yangi kasblarning paydo bo'lishi, raqamli texnologiyalarning an'anaviy kasbiy funksiyalarni qayta tashkil etishi, ish beruvchilarning moslashuvchan ko'nikmalarga bo'lgan talabi va professional raqobatning kuchayishi talabaning faqat diplom olishga yo'naltirilgan motivatsiyasini yetarli qilmaydi. Zamonaviy mutaxassis doimiy o'rganishga, o'z kompetensiyalarini yangilashga, noaniqlik sharoitida qaror qabul qilishga va kasbiy maqsadlarini qayta ko'rib chiqishga tayyor bo'lishi kerak. Demak, kasbiy motivatsiya oliy ta'limda shakllanadigan oddiy o'quv motividan kengroq, u kelajak kasbiy faoliyatning psixologik asosini tashkil etuvchi tizimli sifatdir.

KASBIY MOTIVATSIYANING PSIXOLOGIK MAZMUNI

Psixologiyada motivatsiya shaxs faoliyatini boshlovchi, yo'naltiruvchi va barqarorlashtiruvchi ichki va tashqi determinantlar majmui sifatida tushuntiriladi. Kasbiy motivatsiya esa ushbu umumiy mexanizmning kasbiy faoliyatga yo'naltirilgan maxsus ko'rinishidir. Uning tarkibiga kasbga qiziqish, kasbiy maqsad, muvaffaqiyatga ehtiyoj, ijtimoiy foydalilik hissi, moddiy manfaat, kasbiy maqom, o'zini ro'yobga chiqarish istagi, malaka oshirishga ehtiyoj va kasbiy jamoaga mansublik kabi motivlar kiradi. Ushbu motivlarning qaysi biri yetakchi bo'lishi talabaning shaxsiy tajribasi, oilaviy muhit, ta'lim jarayoni, kasb haqidagi tasavvurlari va ijtimoiy sharoitga bog'liq.

Kasbiy motivatsiyani tahlil qilishda ichki va tashqi motivatsiya o'rtasidagi farq muhimdir. Ichki motivatsiyada talaba faoliyatning o'zidan qoniqish oladi: murakkab masalani hal qilish, yangi bilimni egallash, kasbiy mahoratni oshirish yoki boshqalarga foyda keltirish uning uchun mustaqil qadriyatga aylanadi. Tashqi motivatsiya esa baho, stipendiya, ota-ona ma'qullashi, ishga joylashish, yuqori daromad yoki ijtimoiy maqom kabi natijalarga bog'langan bo'ladi. Tashqi motivlar o'z-o'zidan salbiy emas. Muammo shundaki, agar kasbiy faoliyat faqat tashqi mukofot bilan bog'lansa, mukofot yo'qolganda faoliyatga qiziqish ham pasayishi mumkin. Barqaror kasbiy motivatsiya odatda ichki va tashqi motivlarning oqilona uyg'unligiga tayangan holda shakllanadi.

O'zini-o'zi belgilash nazariyasiga ko'ra, shaxsning avtonomiya, kompetentlik va ijtimoiy aloqadorlikka bo'lgan asosiy psixologik ehtiyojlari qondirilganda ichki motivatsiya kuchayadi. Talaba o'qish jarayonida tanlov imkoniyatiga ega bo'lsa, o'z rivojlanishidagi progressni ko'rsa va o'zini akademik hamjamiyatning muhim a'zosi deb

his qilsa, kasbiy faoliyatga nisbatan ichki qiziqish kuchayadi. Aksincha, doimiy nazorat, faqat jazoga yoki bahoga asoslangan o'quv muhiti, haddan tashqari standartlashtirilgan topshiriqlar va talabaning fikrini inkor etish motivatsiyaning tashqi boshqaruvga o'tishiga sabab bo'lishi mumkin.

Kasbiy motivatsiyada maqsadlarning mazmuni ham muhim. Qisqa muddatli maqsadlar – semestrni muvaffaqiyatli tugatish, imtihondan yuqori baho olish, ma'lum sertifikatga ega bo'lish – kundalik faollikni tartibga soladi. Uzoq muddatli maqsadlar – muayyan sohada yetuk mutaxassis bo'lish, ilmiy maktab yaratish, tadbirkorlik qilish yoki jamiyatga muayyan xizmat ko'rsatish – esa kasbiy istiqbolni shakllantiradi. Motivatsion jihatdan eng barqaror talabalar odatda qisqa va uzoq muddatli maqsadlarni bir-biriga bog'lay oladi. Ular bugungi topshiriqni kelajakdagi professional kompetensiyaning bir qismi sifatida ko'radi.

KASBIY IDENTIFIKATSIYA VA O'ZINI SAMARALI DEB BILISHNING ROLI

Kasbiy motivatsiyaning muhim psixologik tayanchi kasbiy identifikatsiyadir. Kasbiy identifikatsiya talabaning “men kim bo'laman?”, “qaysi professional hamjamiyatga mansubman?”, “kelajakdagi kasbim mening shaxsiy qadriyatlarimga qanchalik mos?” kabi savollarga bergan javoblarida namoyon bo'ladi. Talaba o'zini kelajakdagi mutaxassis sifatida tasavvur qila olgan sari o'quv faoliyati mazmunliroq bo'ladi. Chunki fan, topshiriq yoki amaliy mashg'ulot endi abstrakt talab emas, balki professional rolga kirish vositasi sifatida qabul qilinadi.

Kasbiy identifikatsiyaning shakllanishi to'g'ri chiziqli emas. Talaba o'qish davomida o'z kasbiga nisbatan shubha qilishi, alternativ yo'nalishlarni ko'rib chiqishi, o'zining kuchli va zaif tomonlarini qayta baholashi tabiiy. Muammo shubhaning o'zida emas, balki bu jarayon refleksiya va qo'llab-quvvatlovsiz qolishidadir. Agar talaba kasbiy qiyinchilikni “men bu kasbga yaramayman” tarzida talqin qilsa, motivatsiya pasayadi. Agar u qiyinchilikni o'sish vazifasi sifatida qabul qilsa, motivatsiya saqlanadi. Shu nuqtada psixologik maslahat, akademik mentorlik va amaliyot rahbarining konstruktiv fikr-mulohazasi katta ahamiyatga ega.

Bandura tomonidan ishlab chiqilgan o'zini samarali deb bilish konsepsiyasi ham kasbiy motivatsiyani tushuntirishda katta imkoniyat beradi. O'zini samarali deb bilish – shaxsning muayyan vazifani muvaffaqiyatli bajarishga qodirligiga bo'lgan ishonchidir. Bu ishonch talabaning murakkab topshiriqlarni tanlashiga, qiyinchilikda qancha davom

etishiga, xatolarga qanday munosabat bildirishiga va natijalarni qanday talqin qilishiga ta'sir qiladi. O'z kompetentligiga ishonmaydigan talaba hatto yaxshi tayyorgarlikka ega bo'lsa ham, murakkab faoliyatdan qochishi mumkin. Aksincha, real tajriba bilan mustahkamlangan yuqori o'zini samarali deb bilish qat'iyat, tashabbus va mustaqil o'rganishni kuchaytiradi.

O'zini samarali deb bilishni sun'iy maqtov orqali shakllantirib bo'lmaydi. U, avvalo, muvaffaqiyatli bajarilgan real vazifalar, kuzatilgan professional modellar, konstruktiv qayta aloqa va emotsional zo'riqishni boshqarish tajribasi orqali rivojlanadi. Shu sababli o'quv jarayonida topshiriqlar murakkabligi bosqichma-bosqich oshirilishi, talaba o'z progressini ko'ra olishi, xatolar esa qobiliyatsizlik belgisi emas, o'rganishning tabiiy qismi sifatida talqin qilinishi kerak. Kichik, ammo real muvaffaqiyatlar ketma-ketligi kasbiy motivatsiya uchun umumiy va mavhum "siz albatta uddalaysiz" tipidagi rag'batdan ko'ra kuchliroq ta'sir ko'rsatadi.

KASBIY MOTIVATSIYAGA TA'SIR ETUVCHI SHAXSIY VA IJTIMOIIY OMILLAR

Talabani kasbiy motivatsiyasi individual psixologik xususiyatlar bilan chambarchas bog'liq. Mas'uliyatlilik, maqsadga yo'nalganlik, o'zini boshqarish, qiziqishlar tizimi, muvaffaqiyatga intilish, noaniqlikka chidamlilik va refleksivlik kabi sifatlar kasbiy faoliyatning uzoq muddatli maqsadlarini saqlashga yordam beradi. Biroq bu sifatlar qat'iy va o'zgarmas emas. Ta'lim muhiti, faoliyat tajribasi va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash orqali ular rivojlanishi mumkin. Shuning uchun kasbiy motivatsiya muammosini faqat "talaba xohlamayapti" degan shaxsiy aybga qisqartirish ilmiy jihatdan xato.

Oilaviy muhit ham kasb tanlash va motivatsiya shakllanishida sezilarli rol o'ynaydi. Ota-onaning kasbga munosabati, oiladagi iqtisodiy kutishlar, avlodlar kasbiy an'analari va yoshga qo'yiladigan talablar talabani tanloviga ta'sir qiladi. Ba'zi hollarda talaba kasbni o'z qiziqishidan ko'ra oilaviy bosim ostida tanlaydi. Bunday holatda o'qishga kirishning o'zi maqsadga erishish sifatida qabul qilinadi, ammo ta'lim jarayoni boshlangach ichki qiziqish yetishmasligi seziladi. Boshqa hollarda oilaviy qo'llab-quvvatlash, mustaqil tanlovga hurmat va real kasbiy ma'lumot bilan ta'minlash motivatsiyani kuchaytiradi.

Tengdoshlar va talaba guruhi kasbiy motivatsiyaning ijtimoiy kontekstini yaratadi. Guruhda o'qishga jiddiy munosabat, kasbiy o'sish, tanlovlarda ishtirok etish, ilmiy va amaliy loyihalarda faol bo'lish qadrlansa, bunday me'yorlar individual motivatsiyani ham qo'llab-quvvatlaydi. Aksincha, faollikni masxara qilish, bahoni faqat formal talab deb bilish yoki minimal kuch bilan natija olishni norma sifatida qabul qilish motivatsion pasayishga olib kelishi mumkin. Shu ma'noda akademik guruhning norasmiy madaniyati o'qituvchi bergan rasmiy rag'batdan kam bo'lmagan darajada ta'sirchan omil hisoblanadi.

Mehnat bozori haqidagi tasavvurlar ham motivatsiyani o'zgartiradi. Talaba o'z mutaxassisligi bo'yicha real ish o'rinlarini, kasbiy rivojlanish yo'llarini, zarur kompetensiyalarni va muvaffaqiyatli mutaxassislar tajribasini ko'ra olsa, o'qish mazmuni amaliy qiymat kasb etadi. Agar ta'lim va mehnat bozori orasidagi aloqa mavhum bo'lsa, "bu fan menga nima uchun kerak?" degan savol kuchayadi. Shu sababli universitetning ish beruvchilar bilan hamkorligi, amaliyotlar sifati, kasbiy uchrashuvlar, soha mutaxassislarining mahorat darslari va real loyiha vazifalari motivatsion muhitning muhim qismi bo'lishi kerak.

TA'LIM MUHITINING MOTIVATSION IMKONIYATLARI

Kasbiy motivatsiyani shakllantirishda o'quv dasturining mazmuni va uni tashkil etish usuli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Talaba ko'pincha fan mazmunini kelajak kasbiy faoliyat bilan bog'lay olmaganida motivatsiya pasayadi. Bu holat ayniqsa umumkasbiy va nazariy fanlarda ko'p uchraydi. Nazariy bilimning amaliy vaziyatdagi funksiyasi ko'rsatilmasa, u yodlash talabiga aylanadi. Shuning uchun fan mazmunini kasbiy kontekst bilan bog'lash, real vaziyatlar, keyslar, muammoli topshiriqlar va amaliy misollardan foydalanish zarur.

Kompetensiyaga asoslangan topshiriqlar motivatsiyani kuchaytiradi, chunki talaba o'zining kasbiy imkoniyatlari o'sayotganini bevosita ko'radi. Masalan, pedagogika talabasi real dars fragmentini loyihalasa, tibbiyot talabasi klinik vaziyatni tahlil qilsa, muhandislik talabasi texnik muammoni yechsa yoki iqtisod yo'nalishidagi talaba real moliyaviy ma'lumot asosida qaror modelini tuzsa, o'quv faoliyati kasbiy ahamiyat kasb etadi. Bunday topshiriq talabaning "men bu sohada nimani qila olaman?" degan savoliga javob beradi va kompetentlik hissini kuchaytiradi.

Baholash tizimi ham motivatsiyani shakllantirishi yoki buzishi mumkin. Faqat yakuniy natijaga asoslangan baholash talabaning xatolardan qochishiga va minimal xavfli

strategiyani tanlashiga olib keladi. Jarayonga yo'naltirilgan baholash, oraliq fikr-mulohaza, qayta topshirish imkoniyati va progressni ko'rsatish esa o'rganish motivatsiyasini kuchaytiradi. Baholashning vazifasi faqat saralash emas, balki talabaning qaysi kompetensiyasi rivojlanganini va keyingi qadam nima bo'lishi kerakligini ko'rsatishdan iborat bo'lishi lozim.

O'qituvchining pedagogik uslubi motivatsion iqlimning markaziy komponentidir. Avtoritar nazorat, doimiy tanqid va talabani boshqalar bilan kamsituvchi tarzda taqqoslash tashqi bosimni kuchaytirishi mumkin, biroq barqaror ichki motivatsiya yaratmaydi. Talabchanlik bilan hurmatni birlashtirish, aniq mezon berish, tanlov imkoniyatini yaratish va talabaning savollariga jiddiy munosabatda bo'lish esa avtonomiya va kompetentlik ehtiyojlarini qondiradi. O'qituvchi motivator sifatida emas, balki kasbiy rivojlanish uchun sharoit yaratuvchi shaxs sifatida ko'rilganda ta'sir samaraliroq bo'ladi.

KASBIY MOTIVATSIYANING PASAYISH SABABLARI VA XAVF OMILLARI

Talabalarda motivatsiya pasayishini faqat dangasalik yoki mas'uliyatsizlik bilan tushuntirish noto'g'ri. Motivatsion pasayish ko'pincha bir nechta omillarning yig'indisidan kelib chiqadi. Kasb tanlashdagi tasodifiylik, ota-ona bosimi, kasb haqidagi idealistik tasavvurlar, o'qish va real kasbiy faoliyat o'rtasidagi uzilish, haddan tashqari akademik yuklama, muvaffaqiyatsizlik tajribasi, o'ziga ishonchning pastligi, kelajak ish bilan ta'minlanishiga shubha va psixologik charchoq shular jumlasidandir.

Motivatsion nomuvofiqlik alohida xavf tug'diradi. Masalan, talaba yuqori daromad yoki ijtimoiy nufuzni asosiy sabab sifatida tanlagan kasbda kundalik faoliyat uning qiziqishlari va shaxsiy xususiyatlariga mos kelmasligi mumkin. Bunday holatda tashqi maqsad saqlanadi, ammo faoliyat jarayonidan qoniqish bo'lmaydi. Vaqt o'tishi bilan bu nomuvofiqlik akademik befarqlik, topshiriqlarni kechiktirish, boshqa yo'nalishga o'tish istagi yoki o'qishni faqat diplom uchun davom ettirishga olib keladi.

Kasbiy motivatsiyaning pasayishida doimiy ijtimoiy taqqoslash ham muhim rol o'ynaydi. Talaba o'z progressini shaxsiy rivojlanish mezonlari bilan emas, faqat eng kuchli guruhdoshlar yoki ijtimoiy tarmoqlardagi muvaffaqiyatli mutaxassislar bilan solishtirsa, o'z kompetentligiga bo'lgan ishonch zaiflashishi mumkin. Ayniqsa, muvaffaqiyatning ko'rinadigan natijalari ortidagi uzoq tayyorgarlik va xatolar ko'rinmasa, kasbiy rivojlanish haddan tashqari tez va oson jarayon sifatida tasavvur

qilinadi. Buning oldini olish uchun progressga yo'naltirilgan refleksiya va real professional yo'l haqidagi ochiq suhbatlar kerak.

Psixologik charchoq va o'qishdan kuyish holati ham motivatsiyaga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Doimiy yuqori yuklama, dam olishning yetishmasligi, o'qish va ishni birga olib borish, moliyaviy bosim yoki shaxsiy muammolar natijasida talabaning energiya resurslari kamayadi. Bunday vaziyatda "motivatsiyani oshirish" bo'yicha oddiy chaqiriqlar samarasiz. Avval yuklamani qayta ko'rib chiqish, vaqtni boshqarish, ijtimoiy va psixologik yordam hamda tiklanish sharoitlarini yaratish zarur.

KASBIY MOTIVATSIYANI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Kasbiy motivatsiyani rivojlantirishning eng samarali yo'llaridan biri talabaning kasbiy faoliyat bilan erta va muntazam aloqasini ta'minlashdir. Birinchi kursdan boshlab korxona, maktab, klinika, laboratoriya, media tahririyati yoki boshqa kasbiy muhit bilan tanishuv talabaning kasb haqidagi mavhum tasavvurini konkretlashtiradi. Bunda faqat ekskursiya yetarli emas. Talabaga kichik, ammo real professional vazifa berilishi, uning natijasi tahlil qilinishi va faoliyatning maqsadi tushuntirilishi kerak.

Mentorlik tizimi ham motivatsion jihatdan katta imkoniyatga ega. Tajribali mutaxassis yoki yuqori kurs talabasi bilan muntazam muloqot kasbiy yo'lning real manzarasini ko'rsatadi, qiyinchiliklarni normallashtiradi va rivojlanish strategiyasini aniqroq qiladi. Mentorning vazifasi talaba o'rniga qaror qabul qilish emas, balki savollar berish, variantlarni ko'rsatish va talabaning o'z qarorini asoslashiga yordam berishdir. Haddan tashqari direktiv mentorlik avtonomiyani pasaytirishi mumkin.

Refleksiv amaliyot kasbiy motivatsiyaning ichkilashuviga xizmat qiladi. Har bir amaliy mashg'ulot yoki loyiha yakunida "men nimani o'rgandim?", "qaysi vazifa menga qiyin bo'ldi?", "bu tajriba kelajak kasbinga qanday aloqador?", "keyingi bosqichda nimani yaxshilashim kerak?" kabi savollar asosida refleksiya tashkil etilishi mumkin. Refleksiya o'quv faoliyatining shaxsiy ma'nosini ochishga yordam beradi. Shuningdek, talabaning o'z kuchli tomonlarini va rivojlanishi kerak bo'lgan kompetensiyalarni real baholashiga sharoit yaratadi.

Individual kasbiy rivojlanish trajektoriyasi ham muhim. Barcha talabadan bir xil tezlikda va bir xil yo'l bilan rivojlanishni kutish motivatsion nuqtai nazardan samarasiz. Talabaning qiziqishi, kuchli tomonlari va kelajak rejasiga mos tanlov fanlari, loyiha

yo‘nalishlari, amaliyot joylari va qo‘shimcha kurslar tavsiya etilishi kasbiy maqsadni konkretlashtiradi. Bunday individualizatsiya talabani ta‘limning passiv iste‘molchisi emas, o‘z rivojlanishining subyekti sifatida shakllantiradi.

Maqsad qo‘yish texnologiyalaridan foydalanish ham foydali. Maqsadlar aniq, o‘lchanadigan, real va vaqt bilan chegaralangan bo‘lishi kerak, biroq ularda shaxsiy mazmun ham bo‘lishi zarur. Masalan, “ingliz tilini yaxshilash” umumiy maqsad bo‘lsa, “uch oy davomida har hafta mutaxassislik bo‘yicha bitta inglizcha maqolani o‘qib, asosiy tushunchalarni konspekt qilish” aniq faoliyatga aylantirilgan maqsaddir. Kichik natijalarni kuzatib borish o‘zini samarali deb bilishni kuchaytiradi va uzoq muddatli maqsadlarni qo‘llab-quvvatlaydi.

MUHOKAMA

Kasbiy motivatsiyani shakllantirish muammosi ko‘p hollarda noto‘g‘ri soddallashtiriladi. Ba‘zan motivatsiya talabani ichki “xohishi” sifatida ko‘riladi va barcha mas‘uliyat uning zimmasiga yuklanadi. Boshqa yondashuvda esa faqat o‘qituvchining motivatsion usullari yetarli deb hisoblanadi. Aslida kasbiy motivatsiya shaxs, faoliyat va ijtimoiy muhit o‘rtasidagi o‘zaro ta‘sir mahsulidir. Talabani individual qiziqishlari va qadriyatlarini, kasbning real mazmuni, o‘quv dasturi, baholash tizimi, guruh me‘yorlari, oilaviy kutishlar va mehnat bozori haqidagi signallar bir vaqtning o‘zida ta‘sir ko‘rsatadi.

Shu sababli kasbiy motivatsiyani rivojlantirish bo‘yicha chora-tadbirlar ham tizimli bo‘lishi kerak. Bir martalik motivatsion uchrashuv yoki mashhur mutaxassisning ma‘ruzasi qisqa muddatli emotsional ko‘tarilish berishi mumkin, biroq ta‘lim jarayoni o‘zgarmasa, bu ta‘sir tez so‘nadi. Barqaror natija uchun o‘quv topshiriqlari kasbiy mazmunga ega bo‘lishi, baholash progressini ko‘rsatishi, talaba tanlov qilishi, amaliy tajriba muntazam bo‘lishi va refleksiya tashkil etilishi lozim.

Kasbiy motivatsiya bilan akademik natijalar o‘rtasidagi bog‘liqlik ham bir tomonlama emas. Yuqori motivatsiya yaxshi natijaga yordam beradi, biroq muvaffaqiyatli tajriba ham motivatsiyani kuchaytiradi. Demak, motivatsiyani oshirish uchun talabadan avval yuqori natija talab qilish emas, balki real va boshqariladigan muvaffaqiyat tajribasini yaratish muhim. Shu nuqtada murakkablikni bosqichma-bosqich oshirish va o‘z vaqtida fikr-mulohaza berish katta ahamiyatga ega.

Kasbiy motivatsiya rivojlanishining yana bir muhim belgisi – tashqi motivlardan ichki va identifikatsiyalashgan motivlarga o'tishdir. Talaba dastlab yaxshi baho, stipendiya yoki ishga joylashish uchun o'qishi mumkin. Ammo ta'lim jarayonida kasbiy faoliyatning shaxsiy va ijtimoiy ma'nosini anglagan sari motivlar ichkilashadi. Bunday transformatsiya avtomatik emas; u mazmunli tajriba, mustaqil tanlov, kompetentlik hissi va professional hamjamiyatga mansublik orqali yuz beradi.

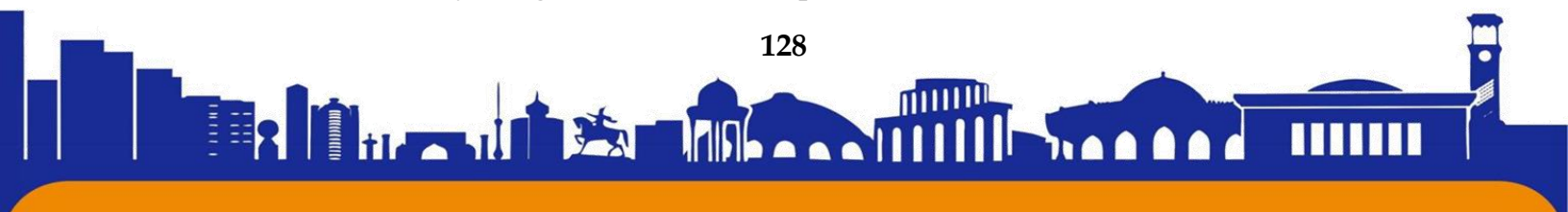
AMALIY TAVSIYALAR

Talabalarda kasbiy motivatsiyani rivojlantirish uchun bir nechta amaliy yo'nalishlar alohida ahamiyatga ega. Birinchidan, birinchi kursdan boshlab kasbiy diagnostika va yo'naltiruvchi suhbatlar tashkil etilishi lozim. Bu talabaning kasb haqidagi tasavvurlari, kutishlari va real qiziqishlarini aniqlashga yordam beradi. Ikkinchidan, har bir fan doirasida uning kasbiy kompetensiya bilan aloqasi ochiq ko'rsatilishi kerak. Uchinchidan, nazariy mavzularni real kasbiy vaziyatlarga tatbiq etuvchi topshiriqlar ulushi oshirilishi lozim.

To'rtinchidan, talabalar uchun mentorlik va tutorlash tizimini kuchaytirish maqsadga muvofiq. Beshinchidan, o'qituvchilar fikr-mulohazani faqat xatoni ko'rsatish emas, keyingi rivojlanish yo'lini ko'rsatish vositasi sifatida qo'llashi kerak. Oltinchidan, talabaning shaxsiy progressini ko'rsatadigan portfoliolar, loyiha natijalari va kompetensiya xaritalaridan foydalanish foydali. Yettinchidan, amaliyotlar formal hisobot emas, real faoliyat tajribasiga aylantirilishi kerak.

Sakkizinchidan, motivatsiyasi pasaygan talabaga umumiy tanbeh berishdan ko'ra pasayish sababini aniqlash zarur. Muammo kasbga qiziqishning yo'qligi, o'ziga ishonchsizlik, akademik qiyinchilik, moliyaviy bosim, charchoq yoki boshqa yo'nalishga qiziqishda bo'lishi mumkin. Sababga mos bo'lmagan motivatsion choralar samara bermaydi. To'qqizinchidan, kasbiy muvaffaqiyatning turli modellarini ko'rsatish kerak. Faqat "eng muvaffaqiyatli" mutaxassislar emas, turli yo'l bilan rivojlangan, qiyinchiliklarni bosib o'tgan professional namunalari talabalarga realroq tasavvur beradi.

O'ninchidan, kasbiy motivatsiyani baholashda faqat anketa natijasiga tayanish yetarli emas. Talabaning real xulq-atvori – tashabbus ko'rsatishi, qo'shimcha faoliyatda ishtiroki, murakkab topshiriqqa munosabati, refleksiya sifati va mustaqil rejalashtirish qobiliyati – ham hisobga olinishi lozim. Bu kompleks yondashuv motivatsiyaning deklarativ emas, faoliyatdagi ko'rinishini aniqlash imkonini beradi.

TADQIQOT ISTIQBOLLARI

Talabalarda kasbiy motivatsiyani o'rganishda kelgusidagi tadqiqotlar bir martalik so'rov natijalari bilan cheklanmasligi kerak. Motivatsiya vaqt davomida o'zgaradigan psixologik tizim bo'lganligi sababli longitudinal kuzatuvlar ayniqsa muhim. Birinchi kursdan bitiruvgacha bo'lgan davrda ichki va tashqi motivlarning nisbati, kasbiy identifikatsiya, o'zini samarali deb bilish va mehnat bozori haqidagi tasavvurlar qanday o'zgarishini kuzatish motivatsiyaning real rivojlanish dinamikasini aniqlash imkonini beradi. Bunday tadqiqotlar qaysi bosqichda motivatsion pasayish xavfi kuchayishini ham ko'rsatishi mumkin.

Shuningdek, turli ta'lim yo'nalishlaridagi motivatsion mexanizmlarni bir xil model bilan tushuntirish ehtiyotkorlikni talab qiladi. Tibbiyot, pedagogika, muhandislik, iqtisod, san'at yoki axborot texnologiyalarida kasbiy rol, amaliyot sharoiti va muvaffaqiyat mezonlari keskin farq qiladi. Shu sababli umumiy psixologik indikatorlar bilan bir qatorda yo'nalishga xos motivatsion omillar ham o'rganilishi lozim. Masalan, ayrim sohalarida ijtimoiy foydalilik yetakchi motiv bo'lsa, boshqalarida innovatsiya, mustaqillik yoki ijodiy o'zini namoyon qilish kuchliroq bo'lishi mumkin.

Raqamli ta'lim muhitining kasbiy motivatsiyaga ta'siri ham alohida tadqiqot yo'nalishidir. Onlayn kurslar, sun'iy intellekt vositalari, masofaviy amaliyot, raqamli portfolio va professional tarmoqlardan foydalanish talabaga yangi imkoniyatlar yaratadi, biroq ular tashqi taqqoslash, yuzaki o'zlashtirish va qisqa muddatli rag'batga qaramlikni ham kuchaytirishi mumkin. Shuning uchun texnologiyaning o'zi emas, undan qanday pedagogik dizayn asosida foydalanilayotgani baholanishi kerak. Tajriba-sinov dasturlarida mentorlik, real loyiha, refleksiya va individual maqsad qo'yishni birlashtirgan kompleks modelning samaradorligini tekshirish kasbiy motivatsiyani rivojlantirish bo'yicha dalillarga asoslangan tavsifalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

XULOSA

Talabalarda kasbiy motivatsiyani shakllantirish murakkab va ko'p omilli psixologik jarayon bo'lib, u faqat kasbga qiziqish yoki yuqori baho olish istagi bilan cheklanmaydi. Barqaror kasbiy motivatsiya kasbiy identifikatsiya, o'zini samarali deb bilish, shaxsiy

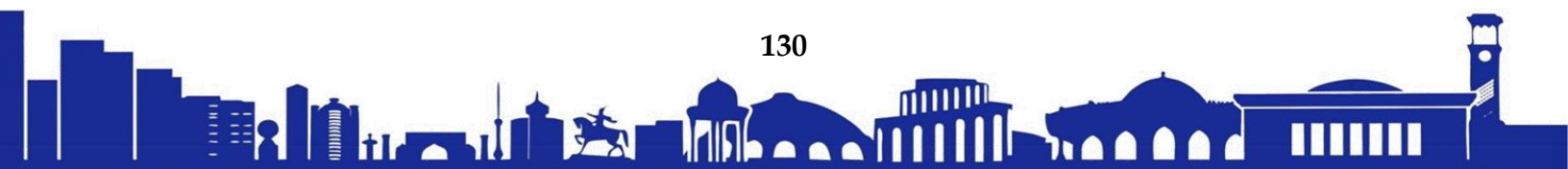
qadriyatlar, aniq maqsadlar, kompetentlik hissi, avtonomiya, ijtimoiy aloqadorlik va real kasbiy tajribaning o‘zaro uyg‘unligiga tayangan holda shakllanadi.

Kasbiy motivatsiyani rivojlantirishda oliy ta’lim muassasasining vazifasi talabaning o‘rniga maqsad tanlash emas, balki kasbiy maqsadni ongli shakllantirish uchun sharoit yaratishdan iborat. Ta’lim mazmunining kasbiy faoliyat bilan bog‘lanishi, amaliy vazifalar, mentorlik, refleksiya, individual rivojlanish trajektoriyasi, progressga yo‘naltirilgan baholash va psixologik qo‘llab-quvvatlash ushbu jarayonning muhim vositalaridir.

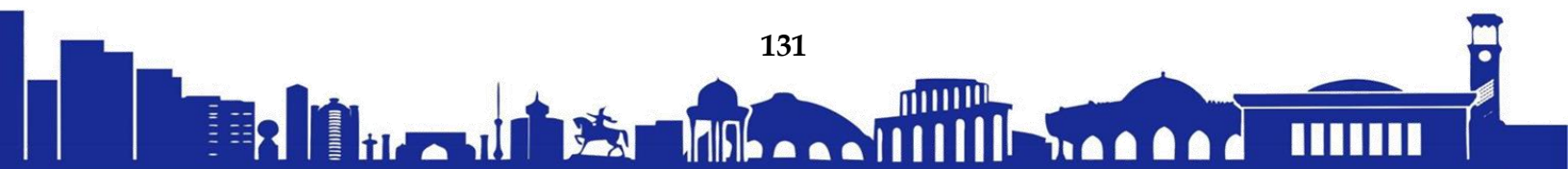
Kasbiy motivatsiyasi yuqori talaba nafaqat yaxshi o‘qiydi, balki kasbiy o‘sish uchun mas’uliyatni o‘z zimmasiga oladi, yangi bilimga ochiq bo‘ladi, qiyinchilikni rivojlanish vazifasi sifatida qabul qiladi va o‘z kelajagini faol rejalashtiradi. Shu sababli kasbiy motivatsiyani shakllantirish oliy ta’lim sifatini oshirishning qo‘shimcha yo‘nalishi emas, balki kompetent va moslashuvchan mutaxassis tayyorlashning markaziy psixologik shartlaridan biri sifatida qaralishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

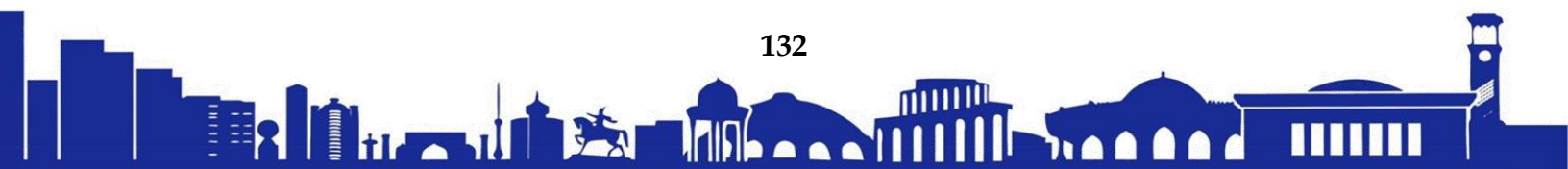
1. Deci E. L., Ryan R. M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. New York: Plenum Press, 1985.
2. Ryan R. M., Deci E. L. Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness. New York: Guilford Press, 2017.
3. Bandura A. Self-Efficacy: The Exercise of Control. New York: W. H. Freeman, 1997.
4. Locke E. A., Latham G. P. A Theory of Goal Setting and Task Performance. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1990.
5. Eccles J. S., Wigfield A. Motivational beliefs, values, and goals // Annual Review of Psychology. 2002. Vol. 53. P. 109–132.
6. Vroom V. H. Work and Motivation. New York: Wiley, 1964.
7. Super D. E. A life-span, life-space approach to career development // Journal of Vocational Behavior. 1980. Vol. 16. No. 3. P. 282–298.
8. Lent R. W., Brown S. D., Hackett G. Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance // Journal of Vocational Behavior. 1994. Vol. 45. No. 1. P. 79–122.

9. Pintrich P. R. A motivational science perspective on the role of student motivation in learning and teaching contexts // Journal of Educational Psychology. 2003. Vol. 95. No. 4. P. 667–686.
10. Schunk D. H., DiBenedetto M. K. Motivation and social cognitive theory // Contemporary Educational Psychology. 2020. Vol. 60. 101832.
11. Savickas M. L. Career Construction Theory and Practice // Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work. Hoboken: Wiley, 2013. P. 147–183.
12. Maslow A. H. Motivation and Personality. 3rd ed. New York: Harper & Row, 1987.
13. Herzberg F., Mausner B., Snyderman B. B. The Motivation to Work. New York: Wiley, 1959.
14. Zimmerman B. J. Becoming a self-regulated learner: An overview // Theory Into Practice. 2002. Vol. 41. No. 2. P. 64–70.
15. Leary M.R., Baumeister R.F. The Nature and Function of Self-Esteem: Sociometer Theory. Advances in Experimental Social Psychology. 2000;32:1–62.
16. Orth U., Erol R.Y., Luciano E.C. Development of self-esteem from age 4 to 94 years: A meta-analysis of longitudinal studies. Psychological Bulletin. 2018;144(10):1045–1080.
17. Sowislo J.F., Orth U. Does low self-esteem predict depression and anxiety? A meta-analysis of longitudinal studies. Psychological Bulletin. 2013;139(1):213–240.
18. Акромов, М. Р. ВЫРАЖЕНИЕ ВНУТРЕННИХ КОНФЛИКТОВ ЧЕЛОВЕКА ПО ОТНОШЕНИЮ К ПРИРОДЕ. ВЕСТНИК ИНТЕГРАТИВНОЙ ПСИХОЛОГИИ, 31.
19. Акромов, М. Р. PSYCHOLOGICAL CONTEXT OF RESEARCHING ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS IN MODERN PSYCHOLOGICAL RESEARCH.
20. Akramov, M. R. (2022). Inson tabiat munosabatlarida ekologik ong xususiyatlarining shakllanishi. *Academic research in educational sciences*, 80-83.
21. Акромов, М. Р. (2023). Психологические механизмы формирования экологического сознания личности. ВЕСТНИК ИНТЕГРАТИВНОЙ ПСИХОЛОГИИ, 11.

22. Акрамов, М. Р. Психологические проблемы изучения формирования экологического сознания. *Международный научно-практический электронный журнал «Моя профессиональная карьера»*. Выпуск, (33), 97.
23. Акрамов, М. Р. (2016). Психологические особенности развития экологического сознания. *Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире*, (16-3), 32-34.
24. Акрамов, М. Р. (2021). Психиканинг ривожланишига бўлган экопсихологик ёндашувнинг асосий қоидалари. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(Special Issue 3), 199-202.
25. Акрамов, М. Р. Экологическое сознание как особенность развития. *вестник интегративной психологии*, 31.
26. Акрамов, М. Р. (2020). Психологические аспекты формирования экологического сознания личности. *Наука и мир*, (11), 80-81.
27. Масасина, Е. А., & Тимохина, М. А. (2021). Психологические аспекты формирования экологической культуры студентов агропромышленного комплекса. In *СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЯЮЩЕЙСЯ СРЕДЫ* (pp. 103-106).
28. Акрамов, М. Р. (2023). Формирование характеристик экологического сознания в отношении человека с природой. In *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences* (Vol. 2, No. 2, pp. 113-118).
29. Акрамов, М. Р. (2014). Психологические свойства формирования экологического сознания студентов. *Наука и мир*, (1), 365-367.
30. Акрамов, М. Р. (2023). Психологические вопросы изучения экологического сознания при формировании здоровой среды «зеленое пространство». In *Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies* (Vol. 2, No. 9, pp. 50-55).
31. Namozova, L. (2024). YUQORI SINF O 'QITUVCHILARIDA PSIXOLOGIK KOMPETENSIYALAR NAMOYON ETILISHINING ILMIY ASOSLARI. *TAMADDUN NURI JURNALI*, 11(62), 197-199.
32. Mirzamukhamedov, O. K., Mirsharopov, U. M., Sodikova, Z. S., Akhmedova, S. M., Khatamov, A. I., & Mirzabekova, O. A. (2020). Especially the

development of myocarditis in hypothyroidism in postnatal ontogenesis. *Indian Journal of Forensic Medicine and Toxicology*, 14(4), 7737-7745.

33. Eshbaev, E. A., Mirzamukhamedov, O. K., & Kholieva, N. K. (2025). Clinico-morphological characteristics of acute fatty liver of pregnancy. *Medical journal of Uzbekistan*, 1(3), 193-200.

34. Mirzamukhamedov, O. K. (2025). Morphological changes of the heart wall when mexidol is used in experimental hypothyroidism. *Международный журнал научной педиатрии*, 4(2), 907-916.

35. Мирзамухамедов, О. (2025). МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ СТЕНКИ СЕРДЦА ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ МЕКСИДОЛА ПРИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМ ГИПОТИРЕОЗЕ. *Международный журнал научной педиатрии*, 4(2), 907-916.

36. Mirsharopov, U. M., Usmonov, R. J., Teshaev, O. R., & Mirzamuhamedov, O. K. (2020). MORPHOLOGICAL CHANGE OF MYOCARDIUM IN HYPOTHYROIDISM. *Medicine*, 2020(1), 8.

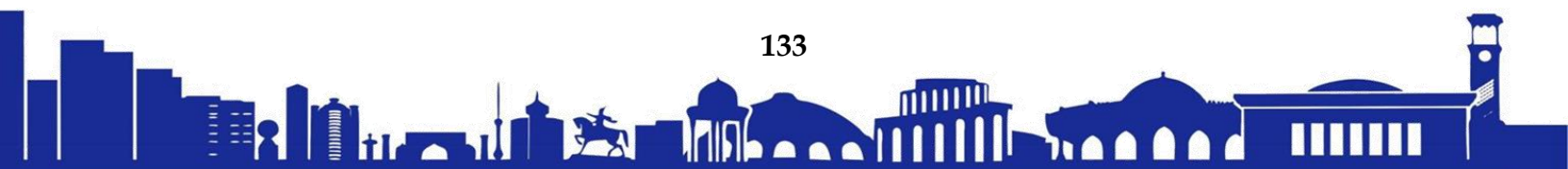
37. Mirzamuhamedov, O. M., & Akhmedova, S. M. (2017). State of the myocardium in experimental toxic myocarditis. In *International Scientific and Practical Conference World science* (Vol. 5, No. 10, pp. 53-55). ROST.

38. Чориев, Б. А., & Мирзамухамедов, О. Х. (2025). Амелобластомада патоморфологик текширувнинг ўрни. *Central Asian Research Journal For Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 4(6), 1050-1055.

39. Миршарапов, У. М., Ахмедова, С. М., Мирзамухамедов, О. Р., & Тилябов, И. А. (2018). Морфофункциональные изменения стенок сердца при воздействии пестицидов. *Морфология*, 153(3), 183-184.

40. Mirzamukhamedov, O. (2026). Clinical and historical analysis of kidney diseases causing maternal death during pregnancy. *South Aral Region Medical Journal*, 2(1), 236-245.

41. Мирзамухамедов, О. Х. (2026). ҲОМИЛАДОРЛИК ФОНИДА РИВОЖЛАНГАН ПИЕЛОНЕФРИТНИНГ ПАТОМОРФОЛОГИК ЎЗГАРИШЛАРИ. *Zamonaviy tibbiyot jurnali (Журнал современной медицины)*, 12(1), 388-393.

42. Мирзамухамедов, О. Х., Азизова, Ф. Х., Отажанова, А. Н., Ишанджанова, С. Х., & Махмудова, Ш. И. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОСТНАТАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ МИОКАРДА ПОТОМСТВА. ПОЛУЧЕННОГО В УСЛОВИЯХ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ГИПОТИРЕОЗА У МАТЕРИ.

43. Мирзамухамедов, О. Х. (2026). АНАЛИЗ КЛИНИКО-АНАМНЕСТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЗАБОЛЕВАНИЙ ПОЧЕК, АССОЦИИРОВАННЫХ С МАТЕРИНСКОЙ СМЕРТНОСТЬЮ ВО ВРЕМЯ БЕРЕМЕННОСТИ. *ОСНОВЫ МЕДИЦИНЫ*, 1(8), 246-251.

44. Ravshanovna, S. D., Nurmatovich, B. K., Shavkatovich, A. D., Rakhimovich, O. S., & Xadijakbarovich, M. O. (2025). Analysis of Morphological Changes in Experimental Animals Under the Influence of Soya Flour No. 24.

45. Xadijakbarovich, M. O. (2025). ONALAR O 'LIMIDA XOMILADORLIKKA BOG 'LIQ BO 'LGAN BUYRAK PATOLOGIYALARI.

46. Ishandjanova, S., Otazhanova, A., Rahmatullayeva, R., & Fozliyeva, M. (2023). DYNAMICS OF CHANGES IN THE CELLULAR COMPOSITION OF VARIOUS STRUCTURAL AND FUNCTIONAL ZONES OF PEYER'S PATCHES OF OFFSPRING BORN FROM FEMALE RATS WITH HYPOTHYROIDISM. *Science and innovation*, 2(D10), 88-90.

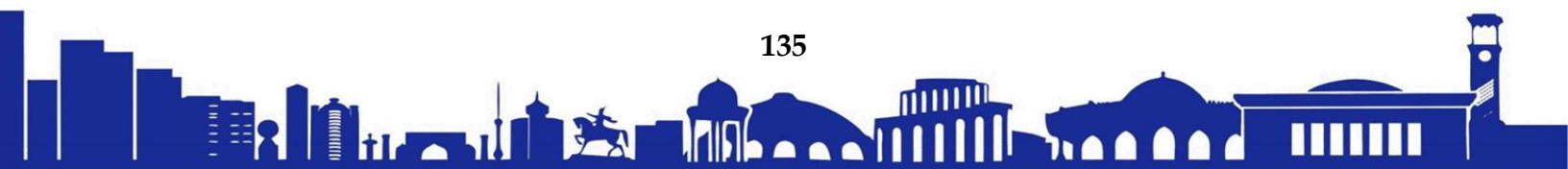
47. Azizova, F. K., Sobirova, D. R., Otajonova, A. N., & Mirzamuxamedov, O. K. (2023). NEW MODERN METHODS OF TEACHING HISTOLOGY AND SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 211-219).

48. Азизова, Ф. Х., Барышникова, Н. В., Батракова, Л. В., Бекиров, С. Н., Бекирова, З. С., Бекирова, Э. Ш., ... & Яковлева, Т. В. (2023). АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ.

49. Mirsharapov, U. M., Akhmedova, S. M., Mirzamukhamedov, O. R., & Tilyabov, I. A. (2018). Morpho-functional changes in the walls of the heart after exposure to pesticides. *Morphology*, 153(3), 183-184.

50. Mirzamukhamedov, S. K. O. Role and Effect Influence of Rehabilitation Elements in Sports. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 1180-1186.

51. Рахматов, А. С., Мирзамухамедов, О. Х., & Ишанджанова, С. Х. СТАНОВЛЕНИЕ МИОКАРДА ПОТОМСТВА САМОК КРЫС С ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫМ ГИПОТИРЕОЗОМ». РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ, 154.
52. Mirzayeva, F. O., & Abulova, M. K. (2023). Preparing future teachers for educational activities based on innovative technologies. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(12), 548-552.
53. Mirzayeva, F. (2022). KREDIT MODUL TZIMINING AMALIYOTGA JORIY ETILISHI. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(11).
54. Mirzayeva, F., & Shukurova, S. (2025). SOG 'LOM ISH MUHITI YARATISHDA RAHBARNING LIDERLIK USLUBI VA UNING IJODIY JARAYONLARGA TA'SIRI. *TerDU xabarlari*, 1(01-2025).
55. Mirzayeva, F. O., & Abulova, M. K. (2023). DEMOKRATIK JAMIYATDA PEDAGOGIK HAMKORLIK MUHITI ASOSIDA MUSTAQIL FIKRLOVCHI BARKAMOL SHAXSNI SHAKLLANTIRISH. *Science and innovation*, 2(Special Issue 12), 302-305.
56. Mirzayeva, F. O., & Ubaydullaeva, D. A. Q. (2023). OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHGA QO 'YILAYOTGAN TALABLAR. *Academic research in educational sciences*, 4(KSPI Conference 1), 121-125.
57. Odiljonovna, M. F., & Alisherovna, D. (2022). Credit module system and its importance in the higher education system Tashkent State in the name of Nizomi Pedagogical University Department of Pedagogy. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(4).
58. Мирзаева Фарохат Одилжоновна (2021). КУЛЬТУРА МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ КАК ВАЖНАЯ ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ. *Наука и образование сегодня*, (2 (61)), 71-72.
59. Мирзаева, Ф. О. (2019). ВОПРОС МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ В СЕМЬЕ ПО ИДЕИ ВОСТОКОВЕДОВ. *Экономика и социум*, (1-1 (56)), 664-667.

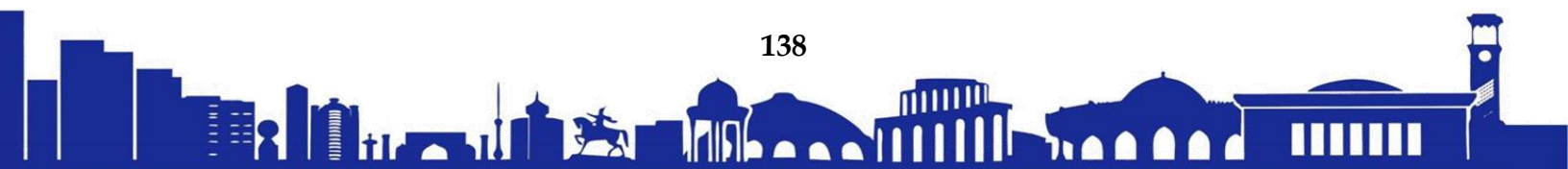

60. Odiljonovna, M. F. (2019). USE OF PERSUASION AND INFLUENCE IN FUTURE TEACHER INTERPERSONAL COMMUNICATION. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 7(10).
61. Мирзаева, Ф. О. (2018). ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION* (pp. 71-72).
62. Мирзаева Фарохат Одилжоновна (2018). Использование современных педагогических технологий в процессе формирования культуры межличностных взаимоотношений у студенческой молодежи Узбекистана. *Наука и образование сегодня*, (10 (33)), 52-53.
63. Мирзаева, Ф. О. (2017). Профессиональная подготовка будущих преподавателей на основе формирования культуры межличностных отношений. *Современные инновации*, (2 (16)), 59-60.
64. Odiljonovna, M. F. Foreign Experience in Analysis OF Learning Results. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 2(10), 185-187.
65. Gulmira, B. (2019). Semantic and psychological relationship of Envy and Jealousy. In *Bridge to science: research works* (pp. 174-176).
66. Nishonova, Z. T., Xodjaqulova, D. I., Djumaboyeva, M. B., & Baykunosova, G. Y. (2013). Kichik maktab yoshidagi bolalar xavotirlanish psixokorreksiyada ertak terapiyasidan foydalanish uslubiyati.
67. Taskarayevna, N. Z., Yuldibayevna, B. G., Niyazova, N., Shehzadi, I., & Turayev, S. (2026). Pedagogical Transformations: Agentic AI as a Co-Teacher and Learning Partner. In *Multidisciplinary Perspectives on Agentic AI in Educational Systems* (pp. 63-86). IGI Global Scientific Publishing.
68. Yuldibayevna, B. G. (2020). Masofaviy ta'limdagi talaba shaxsini tarbiyalashda psixologik tavsiyalar. *Science and Education*, 1(1), 454-457.
69. Абдуллаева, М. Ж., & Бекманова, Ж. А. (2024). Методики арт-терапии в логопедической работе с детьми с задержкой речевого развития. *Научный редактор*, 4.

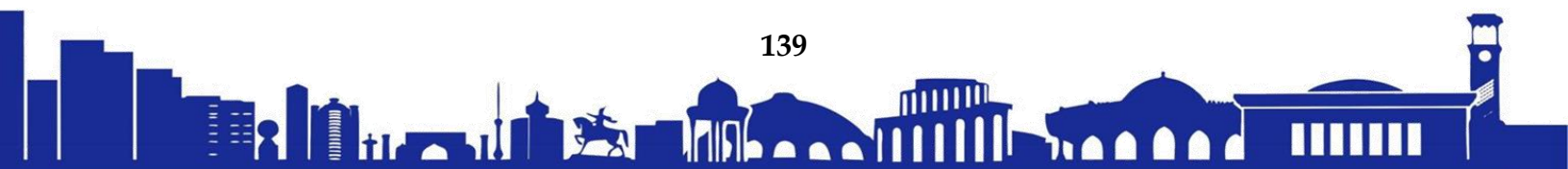
70. Бекманова, Ж. А. (2026). Роль эмпатии в формировании благоприятного психологического климата в дошкольной образовательной организации. *SCIENCE and SOCIETY*, (4-3), 25-27.
71. Бекманова, Ж. А., & Жаббарбергенов, Ш. Е. (2026). Цифровые технологии в системе трудового обучения детей с нарушениями слуха. *SCIENCE and SOCIETY*, (2-3), 16-18.
72. Бекманова, Ж. А. (2026). Система арттерапевтических технологий в логопедической работе с разными видами речевых нарушений у детей дошкольного возраста. *SCIENCE and SOCIETY*, (1-3), 12-14.
73. Абдуллаева, М. Ж. (2025). ЭФФЕКТИВНОСТЬ НЕЙРОПСИХОЛОГИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ В ЛОГОКОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА. *ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ*, (64-1 (том 2)).
74. Абдуллаева, М. Ж., & Бекманова, Ж. А. (2025). Психологическая поддержка воспитателей, работающих с детьми с ограниченными возможностями здоровья в условиях инклюзивного образования. *SCIENCE and SOCIETY*, (7-2), 5-6.
75. Бекманова, Ж. А. (2025). Междисциплинарный подход к сопровождению ребенка с ограниченными возможностями здоровья в дошкольной образовательной организации. *SCIENCE and SOCIETY*, (7-2), 25-26.
76. Сапарбаева, М. А., & Бекманова, Ж. А. (2025). Нейромоторная коррекция в работе с детьми с особыми образовательными потребностями. *SCIENCE and SOCIETY*, (5-2), 54-56.
77. Bekmanova, J. A., & Tajimuratov, A. J. (2025). Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq buzilishlarini tuzatish jarayonida logoritmik texnologiyalarni qo‘llash. *SCIENCE and SOCIETY*, (5-2), 16-17.
78. Бекманова, Ж. А., & Калыбаева, А. Е. (2025). Основные направления и принципы формирования толерантности дошкольников. *SCIENCE and SOCIETY*, (4-2), 7-9.
79. Бекманова, Ж. А., & Абдуллаева, М. Ж. (2025). НОВЫЕ ВЕКТОРЫ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА. *Inter education & global study*, 3(6), 472-480.

80. Абдуллаева, М. Ж., & Бекманова, Ж. А. (2025). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕФЕКТОЛОГИИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ С АУТИЗМОМ. *Inter education & global study*, 3(4 (1)), 327-333.
81. Бекманова, Ж. А., & Сапарбаева, М. А. (2025). ИГРОВЫЕ МЕТОДЫ НЕЙРОМОТОРНОЙ КОРРЕКЦИИ. *Inter education & global study*, 3(6), 481-491.
82. Абдуллаева, М. Ж., & Бекманова, Ж. А. (2024). ПРИМЕНЕНИЕ АРТ-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ ДЛЯ ДЕТЕЙ С АУТИЗМОМ. *IN SITU*, (7), 65-67.
83. Лялина, О. А., & Абдуллаева, М. Ж. (2022). МЕТОД СОЗДАНИЯ КОНЦЕПЦИИ ЭРГОНОМИЧНОГО ПРОСТРАНСТВА НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТЕЙ. In *XI Конгресс молодых ученых* (pp. 393-400).
84. Абдуллаева, М. Ж., & Лялина, О. А. (2022). ОСОБЕННОСТИ МАРКЕТИНГОВОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ И ПРОДВИЖЕНИЯ АРТ-ПРОСТРАНСТВ НА РАЗНЫХ ЭТАПАХ ИХ ЖИЗНЕННОГО ЦИКЛА. In *XI Конгресс молодых ученых* (pp. 106-109).
85. Bekmanova, J. A. Innovative Technologies Of Musical Education In Kindergarten.
86. БЕКМАНОВА, Ж. А. РОЛЬ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА ВО ВСЕСТОРОННЕМ РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ. *ВОСПИТАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА Учредители: Издательство "МОЗАИКА-СИНТЕЗ"*, (10), 445-448.
87. Алламбергенова, М. Х., & Султанова, Ж. К. (2026). ОРГАНИЗАЦИЯ КОРРЕКЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ТЯЖЕЛЫМИ РЕЧЕВЫМИ ПРОБЛЕМАМИ. *НАУКА и ОБЩЕСТВО*, 4-3, 11-13. <https://journal.ndpi.uz/ss/article/view/2026-4-3-004>
88. Kumar, A., Jakhongir, S., Umarbek, J., Shojonov, M., Khasanbaevna, A. M., & Ugli, A. A. F. (2026). Digital Twins and Data-Driven Infrastructure Management. In *The Economics of Decarbonized Transport: AI Technologies, Market Mechanisms, and Policy Innovation* (pp. 173-212). IGI Global Scientific Publishing.
89. Allambergenova, M. X. (2025). МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA INTERAKTIV O 'QUV MAJMUALARIDAN FOYDALANISH. *SCIENCE and SOCIETY*, (7-2), 9-12.

90. Allambergenova, M. X. (2025). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA KOMPYUTER DASTURLARIDAN O 'QUV-TARBIYA JARAYONIDA FOYDALANISH. *Inter education & global study*, 3(6), 36-43.
91. Allambergenova, M., & Adilbekova, S. (2025). Use of cloud technology in organizing independent education. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(2), 826-830.
92. Allambergenova, M. X. (2024). ELEKTRON TA'LIM RESURSLARI VOSITASIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI KASBIY FAOLIYATGA YO 'NALTIRIB O 'QITISH METODIKASI. *SCIENCE and SOCIETY*, (6-2), 60-62.
93. Allambergenova, M. X. (2024). Elektron ta'lim resurslari vositasida axborot texnologiyalarini kasbiy faoliyatga yo 'naltirib o 'qitish metodikasi. *SCIENCE and SOCIETY*, (6-2), 60-62.
94. Алламбергенова, М. Х., & Жугинисова, Ж. И. (2022). МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ МУАССАЛАЛАРИ ТАРБИЯЛАНУВЧИЛАРИГА ЭЛЕМЕНТАР МАТЕМАТИК БИЛИМ БЕРИШ УСЛУБИЁТИ. *SCIENCE and SOCIETY*, (4-2), 41-43.
95. Allambergenova, M. X. (2022). «INFORMATIKA HÂM XABAR TEXNOLOGIYALARI» PÂNINEN ELEKTRON OQIW RESURSLARIN JARATIWDIŇ DIDAKTIKALIQ ÂHMIYETI. *SCIENCE and SOCIETY*, (4-2), 7-10.
96. Allambergenova, M., Kunnazarov, A., & Kazbekova, E. (2020). Creation of pedagogical software for practical Training in computer science. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(12), 86-91.
97. Утепбергенова, А. Т., & Алламбергенова, М. (2018). РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. In *Донецкие чтения 2018: образование, наука, инновации, культура и вызовы современности* (pp. 394-395).
98. Allambergenova, M. X. (2012). Creation of interactive educational complexes of computer science and their use in the educational process. *Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences*, 117.
99. Allambergenova, M. X. (2012). Informatikadan interaktiv o 'quv majmualar yaratish va ulardan ta'lim jarayonida foydalanish. *Pedagogika fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertasiya.–Toshkent*, 117.

100. Allambergenova, M. X. (2012). Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences.
101. Алламбергенова, М. (2010). Использование интерактивных учебных комплексов в процессе высшего образования как средство формирования творческой атмосферы. *Образование.–Алмата*, (6), 132-134.
102. Алламбергенова, М. Х. (2010). Методика использования интерактивных учебных комплексов по курсу информатика и информационные технологии. *Молодой ученый*, (8-2), 142-145.
103. Мусурманова, О., Палуанова, Х., Рискулова, К., & Курбаниязова, З. (2019). Педагогик атамалар луғати: ўзбек, рус, инглиз тилларида. Т.: “TURON_IQBOL.
104. Куронов, М. К., & Курбаниязова, З. (2003). КИжтимоий педагогика.
105. Курбаниязова, З. К. (2002). Тарбиявий ишлар жараёнида ўқувчиларда миллий ўзликини англашни шакллантиришнинг педагогик асослари (қорақалпоқ мактабларининг VII-IX синфлари мисолида): Пед. фан. номз.... дисс.
106. Kurbaniyazova, Z. K. Ijtimoiy-pedagogik kompetentlik bo ‘lajak o ‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligining muhim kompetenti sifatida. *Nukus, Ilim ҳам jamiyet jurnali//2021*, 1-37.
107. Курбаниязова, З. К. (2022). Аралаш таълим шароитида бўлажак ўқитувчиларнинг ижтимоий педагогик компетентлигини ривожлантириш: педагогика фанлари бўйича фан доктори (DSc).... дисс.
108. Мусурмонова, О., & Курбаниязова, З. К. (2018). Инновационные образовательные технологии и педагогическая компетентность.
109. Курбаниязова, З. К., & Реймова, Ш. (2017). Процесс модернизации системы образования в республике Узбекистан и независимые учителя. *Актуальные научные исследования в современном мире*, (2-6), 131-135.
110. Kurbaniyazova, Z. K. (2025). TA’LIM TIZIMIDA SUN’IY INTELLEKT ELEMENTLARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI: YUTUQLAR VA KAMCHILIKLAR. *Inter education & global study*, 3(6), 16-24.
111. Курбаниязова, З. К. (2023). Бўлажак ўқитувчиларни касбий тайёрлашда таълим методларидан самарали фойдаланиш дидактиканинг асосий муаммоларидан бири сифатида. *SCIENCE and SOCIETY*, (4-2), 28-31.

112. Kurbaniyazova, Z. (2023). BO 'LAJAK O 'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA ARALASH TA'LIMNI JORIY ETISHNING DIDAKTIK ASOSLARI. *Science and innovation*, 2(Special Issue 9), 405-408.
113. Kalbaevna, K. Z. (2022). INTEGRATED EDUCATION AS A MEANS OF DEVELOPING SOCIAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(7).
114. Kurbaniyazova, Z. K. (2022). Pedagogical possibilities of information education environment in the development of socio-pedagogical competence of future teachers. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(7), 180-186.
115. Замира, К. К. (2022). ТАЪЛИМНИНГ СИФАТИНИ ОШИРИШДА РИСКЛАР МУАММОСИ. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(4), 4-10.
116. Эшкараев, С. Ч., Тураев, Х. Х., & Эшкораев, С. С. (2021). ВЛИЯНИЕ ГЕКСАХЛОРИД ГЕКСАНА НА ПОВЫШЕНИЕ РАДИОАКТИВНОСТИ В ПОЧВАХ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. In *СОВРЕМЕННАЯ ХИМИЧЕСКАЯ ФИЗИКА НА СТЫКЕ ФИЗИКИ, ХИМИИ И БИОЛОГИИ* (pp. 399-400).
117. Эшкараев, С. Ч., Тураев, Х. Х., & Бабамуратов, Б. Э. (2021). РАДИОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА РАДИОНУКЛИДОВ В ПОЧВАХ ЮЖНЫХ РЕГИОНОВ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. In *ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 290-319).
118. Akhatov, A. A., Eshkaraev, S. S., Normurodova, K. D., & Eshkoraev, S. S. (2021). Study of the influence of graphene nanofillers on the properties of composites based on polypropylene. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 10 (102), 816-818.
119. Eshkaraev, S., Eshqorayev, S., Abdulhamidova, H., & Abdulhamidov, J. (2022). VODOROD ISHLAB CHIQRISH: ELEKTROLIZ. *Science and innovation*, 1(A8), 360-365.
120. Абдуалиев, Н. Х., Абдувалиева, М. Ж., Бадекин, М. Ю., Витяев, С. М., Владимирова, Ю. В., Ганчар, А. И., ... & Юлчиева, М. Г. (2024). СОВРЕМЕННАЯ

НАУКА, ОБЩЕСТВО И ТЕХНОЛОГИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ.

121. Uralov, N. B., Turaev, H. K., Eshkarayev, S. C., & Eshqorayev, S. S. (2021). Analysis of graphene properties, production and application. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 11 (103), 726-728.

122. Абдулхамидова, Х., & Эшкораев, С. (2022). НОВЫЕ ЦЕМЕНТНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 1(4), 28-31.

123. Abdulhamidova, H., Eshkoraev, S., & Javgashev, Y. (2022). TECHNOLOGY OF SILICATE BRICK PRODUCTION. *Solution of social problems in management and economy*, 1(4), 8-11.

124. Eshkoraev, S., Abdulhamidova, H., & Javgashev, Y. (2022). INGREDIENT OF PORTLAND CEMENT. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 2(9), 21-23.

125. Eshqorayev, S. S., & Ro'zimurodov, B. I. (2022). AHOLI YASHASH XONADONLARIDA IS GAZIDAN HIMOYALOVCHI FILTRLAR TAYYORLASH. *Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences*, 2(6), 209-212.

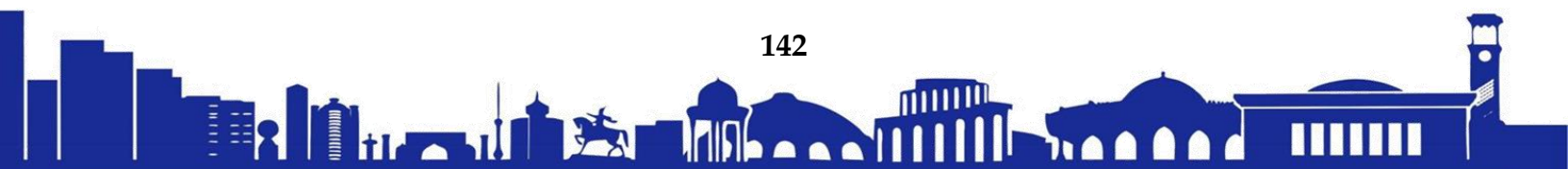
126. Eshkoraev, S. (2024). Revolutionizing education: Harnessing innovative technologies in teaching chemical technology. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 69-81.

127. Eshqorayev, S. S., & Choriyeva, M. S. (2022). Tog'-kon sanoatida texnologiya va uning ishga ta'sirini tushunish. *Miasto Przysztosci*, 24, 237-239.

128. Choriyeva, M. S., & Eshkoraev, S. S. (2022). The interaction of energy with climate change. *ISJ Theor. Appl. Sci*, 4(108), 60-63.

129. Nomozov, A., Beknazarov, K., & Eshkoraev, S. (2024). SYNTHESIS AND INVESTIGATION OF CHARACTERISTICS OF CORROSION INHIBITOR IKMM-1 ST20 STEEL IN 1 M HCl SOLUTION. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 179-192.

130. Xaydarova, M. D., Eshqorayev, S. S., & Ro'Zimurodov, B. I. (2022). Kaliy ma'danlarining dunyo bo'yicha uchrashi. *Science and Education*, 3(6), 149-151.

131. Eshqorayev, S. S., Ro'zimurodov, B. I., & Choriyeva, M. S. (2022). YOSHLARNI ILM-FAN VA INNOVATSIYALARGA QIZIQTIRISHNING NOAN'ANAVIY USULI. *Eurasian Journal of Academic Research*.
132. Nomozov, A. K., Beknazarov, K. S., Karimov, K. A., Nazarov, N. N., Eshkaraev, S. S., Umarov, S. S., ... & Arifdjanova, K. S. (2026). Synthesis and corrosion inhibition performance of a nitrogen-and phosphorus-containing inhibitor for carbon steel. *Chemical Review and Letters*, 9(3), 631-639.
133. Xaydarova, M. D., Eshqorayev, S. S., & Ro'zimurodov, B. I. (2022). TYUBEGATAN KONINING SILVINITLARINI ERITISH JARAYONINI O'RGANISH. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(9), 37-39.
134. Eshkoraev, S. (2024). Innovative methods in water purification: paving the way for sustainable clean water solutions. *Journal of universal science research*, 2(11), 458-463.
135. Davronovna, K. M., Sadriddinovich, E. S., & Yigitali Jo'ra o'g, J. (2022). Dependence of Karst Processes on Physico-Chemical Properties of Salts. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(9), 25-28.
136. Eshkaraev, S., Turaev, K., & Eshkoraev, S. (2021). Influence of pesticides on increasing soil radioactivity. *World*, 6(4), 49-54.
137. AK, N. (2024). Experimental and theoretical studies of *Salsola oppositifolia* extract as a novel eco-friendly corrosion inhibitor for carbon steel in 3% NaCl. *INTERNATIONAL JOURNAL OF ENGINEERING*, 72(9), 312-320.